

HELSINGIN LUONNON MONIMUOTOISUUDEN TURVAAMINEN Toimintaohjelma 2008-2017 Toteutumistilanne vuoden 2017 lopussa Yleiset tavoitteet ja toimenpiteet		Pää- vastuu	O= odottaa toteutusta, V= valmis, T= toteutus käynnistynyt, M= myöhässä, VT= korvattu uudella, J= jatkuvaa, E = ei toteudu		
			2008-2010	2011-2013	2014-2017
Tavoite 1: Pääkaupunkiseudun kunnat seuraavat yhteistyössä ilmastonmuutoksen aiheuttamia vaihtuksia.					
1.1. Perustetaan pääkaupunkiseudun kuntien työryhmä, joka koordinoi ilmastomuutoksen luonnon monimuotoisuudelle aiheuttamien haitallisten vaikutusten seuranta ja ehkäisyä.	Työryhmä on perustettu vuonna 2009 mutta se ei ole toiminut. Seurantatietoa on ollut tarjolla muissa yhteyksissä.	Ymk	M	M	E
Tavoite 2: Luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden turvaaminen suunnitellaan yhteistyössä asukkaiden kanssa.					
2.1. Otetaan ekosysteemihyötyjen, luonnon monimuotoisuuden ja arvokkaiden luontokohteiden (LTJ) turvaaminen lähtökohdiksi maankäytön suunnittelussa, kaavoituksessa ja ympäristönhoidossa.	Yleiskaavan yhteydessä on tehty kaupunkiekologinen selvitys ja kaupunkiluontoteemakartta. Vuonna 2016 hyväksytty yleiskaava sisältää asiaa koskevat määräykset. Viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelmassa (VISTRA II) on tuotu esiin luonnon monimuotoisuus suunnitteluperiaatteissa ja arvokkaat luontokohteet ns. arvotihentymäkartoissa sekä alueellisissa vetovoimatekijöissä. LTJ:n tietoja käytetään lähtötietoina asemakaavoja laadittaessa ja rakennusviraston luonnonhoidon suunnittelussa ja ylläpidossa reaaliaikaisen tietojärjestelmäyhteyden kautta. Tavoite on kirjattu myös kasvien käytön linjauksiin, huomioitu ympäristön hoidon ohjeistuksessa mm. uusissa ylläpidon tuotekorteissa ja hoitoluokissa (C5 arvometsä, B5 arvoniitty). Vuonna 2017 valmistui raportti Ekosysteemipalvelut aluesuunnittelussa - Taustatietoa suunnittelijoille. Ekosysteemipalvelunäkökulma on otettu käyttöön uusissa aluesuunnitelmissa.	Ksv HKR	J	J	J

<p>2.2. Otetaan asukas- ja luontojärjestöt mukaan tärkeimpiin maankäytön ja ympäristönhoidon suunnitteluprosesseihin. Hyödynnetään asukkaiden kokemuksellisia arvoja maankäytön ja hoidon suunnittelussa.</p>	<p>Yleiskaavan valmisteluun kuului Virkistysalueet ja kaupunkiluonto -teemaseminaari ja Luontovaikutusten arviointi -työpaja. Viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelman (VISTRA II) laatimisen yhteydessä pidettiin asukastilaisuus, jossa oli kutsuttuna asukas- ja luontojärjestöjä. Asukastilaisuudet ovat yleinen käytäntö myös tärkeimpiä asemakaavoja tehdessä (esim. Meri-Rastila). Samoin aluesuunnittelu ja luonnonhoidon suunnittelu tehdään vuorovaikutteisesti. Vuonna 2010 perustettiin Luonnonhoidon työryhmä, jossa mukana kaupungin asinatuntijoiden lisäksi luontojärjestöt. Luonnonsuojelualueita perustettaessa ja hoitoa ja käyttöä suunnitellessa kuullaan kuntalaisia ja sidosryhmiä yhteisissä tilaisuuksissa ja maastokäynneillä.</p>	Ksv HKR	J	J	J
<p>2.3. Varmistetaan, että luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeimmissä maankäytön suunnitteluprosesseissa on mukana biologian, hydrologian ja maisemasuunnittelun asiantuntijoita, jotka vastaavat luontoarvojen ja ekosysteemien toimivuuden turvaamisesta kohdealueilla.</p>	<p>Biologian ja maisemasuunnittelun osaamista on ollut mukana prosesseissa (esim. Vartiosaaren osayleiskaava, merellisen Helsingin yleissuunnitelma, Meri-Rastila) ja konsulttiosaamista (biologi, hydrologi jne.) on käytetty tarvittaessa (esim. Koivusaari, Vartiosaari). Maisemasuunnittelun asiantuntija on ollut kaavoittajana mm. Keskuspuiston keskiosan ja Stansvikin kartanoalueen asemakaavoissa. Valuma-aluekohtaisissa hulevesisuunnitelmissa ovat olleet hydrobiologi ja limnologi mukana.</p>	Ksv	J	J	J
<p>2.4. Kehitetään virastoihin kannustinjärjestelmiä, jotka huomioivat luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden turvaamisen Helsingissä.</p>	<p>Ympäristökeskuksen ja kaupunkisuunnitteluviraston tulospalkkiojärjestelmissä on ollut kannustimia mm. ympäristöohjelman toteutumiseen liittyen ja liikuntavirastolla ympäristöjärjestelmän kehittäminen.</p>	HKR Liv Ymk	M	T	E

Tavoite 3: Luonnon ydinalueet ja ekologinen verkoto turvataan pääkaupunkiseudulla.					
<p>3.1. Turvataan kaavoituksen keinoin laajat yhtenäiset viheraluekokonaisuudet ja niiden väliset yhteydet. Vahvistetaan heikentyneitä ekologisia yhteyksiä. Merkitään nämä yleiskaavaan luo-alueina.</p>	<p>Yleiskaavassa on kaavamerkinnot ja sanalliset kaavamääräykset luontoarvojen turvaamisesta, viheralueverkoston jatkuvuudesta ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä. Lisäksi kaupunkiluonto-teemakartta osoittaa metsäverkoston ja muut ekologiset verkostot. Viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelmassa (VISTRA II) on laadittu Helsingin tavoitteellinen viher- ja virkistysverkosto -kartta, jossa on osoitettu vihersormien, poikittaisten viheryhteyksien eli viherlinjojen sekä alueellisten viher- ja virkistysalueiden ja -yhteyksien muodostama verkosto. Asemakaavoissa on käytetty luo-merkintää mm. Keskuspuiston keskiosassa Linnavuorenpuiston asemakaavamuutoksessa. (Luonnonsuojeluohjelmassa 2015 - 2024 on esitetty 650 ha uusia luonnonsuojelualueita, jotka vahvistavat erityisesti metsäluonnon suojelua.)</p>	Ksv	J	J	J
<p>3.2. Luodaan pääkaupunkiseudulle niittyverkosto hoidettavien niittyjen ja niittyjä korvaavien ympäristöjen avulla. Turvataan niittyverkoston jatkuvuus seudullisena yhteistyöhankkeena Helsingin rajojen ulkopuolelle.</p>	<p>Otettu huomioon Helsingin osalta yleiskaavan kaupunkiluonto -teemakartassa. Kuuluu VISTRAn jatkotoimiin yhteistyössä Kaupunkitila ja maisemasuunnittelu -palvelun muiden yksiköiden kanssa. Vuonna 2017 Aalto-yliopistossa valmistui Anni-Mari Anttolan diplomityö ”Helsingin niittyverkosto – analyysi ja kehittämissuunnitelma”. Työssä esitellään Helsingin niittyverkosto, sen osa-alueet ja rakenne, erityispiirteet ja verkoston merkittävimmät aluekokonaisuudet, verkoston kytkeytyneisyys sekä kehittämisen mahdollisuudet ja haasteet. Diplomityö syventää tietoa Helsingin niittyverkostosta, jota voidaan hyödyntää jatkossa maankäytön ja viheralueiden suunnittelussa.</p>	Ksv	J	J	J

<p>3.3. Parannetaan ekologisten ja viherkäytävien toimivuutta suunnitteleamalla ja toteuttamalla vilkkaasti liikennöidyille väylille vihersilloja ja alikulkukäytäviä.</p>	<p>Suunnitteluratkaisuja maankäytön suunnittelun yhteydessä osana kaavayhteistyötä, mm. Eliel Saarisen tiellä. Kivikon vihersilta valmistui 2016. Paloheinän tunneli (säilyttää Keskuspuiston pohjoisosan yhtenäisenä). Kehitettävät yhteydet, mukaan lukien eritasoyhteydet, on osoitettu Helsingin tavoitteellinen viher- ja virkistysverkosto-kartassa. Malmin lentokentän kaavarungossa on esitetty vihersiltayhteys Lahdenväylän yli. Suunnittelussa Hermannin rantatien ekologinen yhteys ja viheralikulku, Kumpulanpuron alue ja Östersundomin vihersillat. Pitäjänmäentien alikulku Strömberginpuiston kohdalla (Mätäjoki) menee toteutukseen Raide-Jokerin yhteydessä.</p>	Ksv	J	J	J
<p>3.4 Vähennetään valaistusta tärkeimmissä lepakko- ja lintukohteissa.</p>	<p>Otettu huomioon eräissä kaavamääräyksissä ja valaistus suunnittelussa tärkeillä lepakkoalueilla. Hankkeissa tärkeillä lepakkoalueilla on valaistus jätetty pois kokonaan tai hyödynnetty uusissa kohteissa valaistuksen säätötekniikkaa ja pidetty valaistus sammutettuna kesäöisin. Valmisteilla on rantavalaisuksen periaatteet, jossa huomioidaan erityisesti lepakoiden tarpeet.</p>	Ksv HKR	J	J	J
<p>3.5. Vähennetään herkkien luontokohteiden (mm. kosteikot, suot, lehtokorvet, kallio- ja merenrantaniityt) kulutus paineita ohjaamalla kulkua liikenneväylä- ja polkuverkoston, opasteiden, pitkospuiden ja maapuiden avulla.</p>	<p>Ulkoilureittien suunnittelu ympäristöllisesti kestäväällä tavalla luontokohteilla ja niiden läheisyydessä tehdään aluesuunnitelmissa ja hoito- ja kehittämissuunnitelmissa. Kulkua ohjataan opastaulujen ja reitityksen avulla kulutusta paremmin kestäville alueilla ja mm. rakentamalla pitkospuita ja kaatamalla maapuita kulun estämiseksi. Uusilla rakennettavilla alueilla kulunohjaus suunnitellaan puistosuunnitelmien yhteydessä.</p>	HKR LiV	J	J	J
<p>Tavoite 4: Helsingin biotoopit ja geotopit kartoitetaan</p>					
<p>4.1 Tehdään biotooppikartoitus Helsingin alueelta ja käytetään aineistoa maankäytön ja hoidon suunnittelussa sekä ympäristön tilan seurannassa.</p>	<p>Biotooppikartoitus käynnistettiin 2010. Osa aineistosta vietiin LTJ:ään 2014. Työ on kesken.</p>	Ymk	T	M	E

4.2 Kuvataan Helsingin geologiset alueet, geotooppikuvat, maaperäkarttojen ja kallioperäkartan perusteella.	Geotooppikartta valmistui 2011.	Ymk	M	V	V
Tavoite 5: Vakiintunut laisto ja geeniaines turvataan.					
5.1 Kehitetään LTJ:n sisältöä kartoittamalla lajistoa ja tarkentamalla luontokohteiden arvotusta ja kohdetietojen vertailukelpoisuutta.	Kääpäselvityksiä tärkeiltä metsäalueilta 2011, 2014 ja 2015, orvakkaselvitys 2011, kasvikohteiden ja niiden arvoluokkien päivitys 2012, liitosalueen arvokkaat kasvikohteet 2012-2014, kulttuurikasvialueet ja arvokkaiden kasvikohteiden vieraslajikartoitusta 2015, liitosalueen viitasammakkokartoitus 2013 ja 2014, liito-oravakartoitus 2014 ja 2016, lahokaviosammalseelvitys 2016 ja 2017, Helsingin tärkeät lintualueet 2017, uhanalaisten luontotyyppien kartoitus 2017.	Ymk	T	J	J
5.2 Laaditaan koko kaupunkia kuvaavia teemakarttoja arvokkaista luonto- ja lajikohteista LTJ:ään palvelemaan maankäytön suunnittelua. Päivitetään kartat aina aineistojen muuttuessa.	Teemakarttoja on tuotettu muutamia. Päivitys viivästynyt. Luontotietojärjestelmän aineistot ovat mm. kaavoittajan käytössä. Arvokkaita luontokohteita on tarkasteltu laajasti mm. luonnonsuojeluohjelman ja yleiskaavan laatimisen yhteydessä.	Ymk	M	M	J

<p>5.3 Kehitetään uhanalaisten eliölajien suojelua yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Laaditaan niiden elinympäristöille hoitosuositukset tai suojelusuunnitelmat.</p>	<p>Huomioitu Harakan hoito- ja käyttösuunnitelmassa 2011. Joillekin uhanalaisten tai suojeltavien lajien esiintymille on laadittu seuranta- ja hoitosuunnitelmat. Suurelle osalle esiintymistä sitä ei ole vielä tehty. Vuonna 2016 rakennusvirastossa laadittiin ohjeet Helsingissä esiintyvien, tiukasti suojeltujen eläinlajien huomioonottamiseksi kaavoituksessa, suunnittelussa ja rakentamisessa. Raportti "Luontodirektiivin liitteen IV(a) eläinlajien huomioon ottaminen Helsingin kaupungin hankkeissa" valmistui 2017. Ohje on myös konsulttisuunnittelijoiden käytettävissä. Hoitosuunnitelmat laadittu Roosinmäen luonnonsuojelualueen ketokatkerolle ja ahokirkiruoholle sekä Myllypuron idänmasmalolle. Kiireellisesti suojeltavien kasvilajien seurantaa tehty yhteistyössä SYKE:n, ELYn ja Helsingin yliopiston kasvimuseon kanssa. Lahokaviosammalen, liito-oravan ja direktiivisudenkorentolajien esiintymiä on kartoitettu ja raporteissa on myös niiden elinympäristöjen hoitosuosituksia.</p>	<p>HKR Ymk</p>	<p>J/M</p>	<p>J/M</p>	<p>J</p>
<p>5.4. Turvataan jalopuiden perinnöllistä monimuotoisuutta niiden esiintymisalueilla suosimalla luontaisesti kasvavia eri-ikäisiä yksilöitä, istuttamalla paikallista monistettua kantaa ja kotimaista alkuperää olevia taimia.</p>	<p>200 pyökin istuttamiskokeilu toteutettiin 2011. Pyökit ovat ns. Bromarvin kantaa. Suomenlinnan saarnia on monistettu istutettavaksi saariryhmän täydennysistutuksiin. 2013 rakennusviraston katu- ja puisto-osastolle nimettiin taimikoordinaattori, jonka tehtävänä on mm. taimien perinnöllisten ominaispiirteiden parantaminen ja kotimaisten alkuperien käytön edistäminen viheralueilla.</p>	<p>HKR</p>	<p>J</p>	<p>J</p>	<p>J</p>

<p>5.5. Ehkäistään luonnon monimuotoisuudelle haitallisten vieraslajien leviäminen luontoon.</p>	<p>Kanikantaa pienennetään. Minkkejä ja supikoiria pyydetään ulkoilusaarilla ja lintukosteikoilla. Rottien torjuntaa tehdään ongelma-alueilla. Jättiputkikasvustoja hävitetään rakennetuista puistoista, luonto - ja ulkoilualueilta sekä liikuntapaikoilta. Haitallisiksi todettuja koristekasveja ei istuteta. Meriympäristön vieraslajitilannetta seurataan vuotuisella seurannalla. Vuonna 2010 valmistunutta kaupunkikasvioppaan haitallisten vieraslajien listaa on päivitetty 2013 ja 2017. Opasta on jaettu virastojen työntekijöille ja konsulttisuunnittelijoille ja se on saatavilla sähköisenä. 2015 valmistuneessa vieraslajilinjauksessa ja 2016 tehdyssä torjunnan priorisointisuunnitelmassa on mukana Suomen kansallisen vieraslajilistan Helsingissä esiintyvät haitallisimmat vieraslajit. Jättiputki-, jättipalsami-, kurturuusu-, jätti- ja japanintatarkasvustoja on hävitetty. Kaupunki järjestää vieraslajitalkoita ja antaa asukkaille apua talkoojärjestelyissä sekä jätteen hävittämisessä. Vieraslajien torjuntaa on sisällytetty viheralueilla toimivien urakoitsijoiden urakointisopimuksiin. Myös soten avotyötoiminta osallistuu vieraslajien torjuntaan. Staran ja soten avotyötoiminnan työntekijöille sekä puistokummiohjaajille on järjestetty koulutusta vieraslajien tunnistamisesta ja torjunnasta. Muutoksia EU:n ja Suomen kansallisissa laeissa ja asetuksissa seurataan ja päivitetään Helsingin vieraslajilinjausta niiden mukaisesti.</p>	<p>Ymk HKR Liv</p>	<p>T</p>	<p>J</p>	<p>J</p>
<p>5.6 Laaditaan Helsingin vieraslajistrategia, jonka toimenpiteillä ehkäistään luonnon monimuotoisuudelle haitallisimpien tulokaslajien leviäminen eri elinympäristöissä.</p>	<p>Vieraslajistrategia valmistui 2015 ja sen toteutus on käynnissä</p>	<p>Ymk HKR</p>	<p>M</p>	<p>M</p>	<p>V</p>

Tavoite 6: Kaupunkirakenteen tiivistämisen ja täydentämisen vaikutuksia Helsingin luonnon monimuotoisuuteen selvitetään.

6.1. Tehdään tapaustutkimuksia kaupunkirakenteen tiivistämisen ja täydennysrakentamisen vaikutuksista luonnon monimuotoisuudelle.

On tehty Östersundomin osayleiskaavan kaupunkiekologinen ohjelma 2010 ja Helsingin kestävä viherrakenneselvitys yleiskaavan valmistelun osana sekä Meri-Rastilan Natura-arvio. Kaavaselostuspohjassa on selvitetty vaikutukset luontoon ja maisemaan. Ohjeessa ei erikseen mainita luonnon monimuotoisuutta. Östersundomin Hälltingträsk-lammen valuma-alueen mahdollisen rakentamisen ympäristövaikutuksia on tutkittu. Valmisteilla oleva kaupunginkanslian tutkimuskatsaus "Viherrakenne ja kaupunkisuunnittelu" koostuu 7 kirjoittajan tutkimuksista, jotka käsittelevät Helsingin ja useiden muiden eurooppalaisten kaupunkien kaupunkisuunnittelun, luonnonsuojelun ja viheralueiden kysymyksiä eri näkökulmista. Artikkelit esittelevät luonnon monimuotoisuutta ja kaupunkien viherrakenteen merkityksiä yhteiskunnallisista, kaupunkisuunnittelullisista, ekologisista ja historiallisista lähtökohdista. (Kaksi artikkelia on tuotettu eurooppalaisessa COST C 11 yhteistyöhankkeessa.) Lisäksi kaupunginkanslian Ympäristöasenteet ja kaupunkikehitys -tutkimuksessa selvitetään, miten viheralueisiin suhtaudutaan maankäyttöä tiivistettäessä.

Ksv

M

M

J

<p>6.2. Selvitetään kaavoitustyön yhteydessä kuinka voidaan edistää luontoarvojen palautumista ja ekosysteemien toimivuutta entisillä satama- ja teollisuusalueilla, joihin kaavoitetaan asumista.</p>	<p>Tehty Kalasataman, Jätkäsaaren ja Kruunuvuorenrannan asemakaavoitustöiden ja Östersundomin hulevesien yleissuunnitelman yhteydessä. Viherkerroin mentelmää kehitettiin Helsingin kaupungin käyttöön soveltuvaksi. Vuonna 2017 valtuuston hyväksymissä tai jo voimaan tulleissa asemakaavoissa viherkerroinmenetelmän käytöstä määrättiin seitsemässä kaavassa. Pääosin määräyksellä vaadittiin, että alueen jatkosuunnittelussa tulee tutkia viherkerroinmenetelmän soveltamista siten, että alueen vihertehokkuus noudattaa viherkertoimella esitettyä tavoitetasoa. Kaikissa viherkerroinmääräyksen sisältävissä kaavoissa määrättiin myös viherkattojen rakentamisesta. Viherkattoja on määrätty rakennettavaksi erityisesti yksikerroksisiin rakennuksiin.</p>	Ksv	M	M	J
<p>Tavoitteet ja toimenpiteet elinympäristöittäin</p> <p>Luonnonympäristöt</p> <p>Vesialueet</p>					
<p>Tavoite 7: Vesialueiden hyvä luonnontila ja kalakantojen elinvoimaisuus turvataan.</p>					

<p>7.1 Tiivistetään yhteistyötä Itämeren vesiluonnon monimuotoisuuden ja veden laadun parantamiseksi.</p>	<p>Kaupungin sisäistä yhteistyötä on tiivistetty Itämerihaasteen kautta ja osana Turun ja Helsingin yhteisiä toimenpideohjelmiä: piste- ja hajakuormitusta on vähennetty, on mm. kehitetty viemäröintiä, hulevesien hallintaa sekä rantaroskaantumisen ja kemikaalikuormituksen hallintaa, selvitetty vedenalaista melua, edistetty puhdasta vesiliikennettä ja öljyntorjuntaa sekä edistetty tietoisuutta meren tilasta ja vaikutusmahdollisuuksista. Valuma-aluekohtaisia kunnostussuunnitelmia mm. hulevesien viivyttämiseksi on tehty Longinojalle, Mustapurolle, Mätäjoelle, Näsinojalla, Tuomarinkylänojalle sekä Haagan ja Kumpulan puroille. Töölönlahden alueen käyttöä on suunniteltu. On myös rakennettu muutamia hulevesien käsittelyalueita (Metsälän biosuodatusalue, Vauhtitien kosteikko ja Kuninkaantammen hulevesiratkaisut). Jätevesivuotojen selvittämistä on tehostettu yhteistyössä HSY:n kanssa.</p>	<p>Ymk HKR</p>	<p>J</p>	<p>J</p>	<p>J</p>
<p>7.2. Laaditaan luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaille umpeen kasvamisvaarassa oleville merenlahdille hoito- ja kunnostussuunnitelmat. Varataan resursseja niiden pitkäjänteiseen hoitoon.</p>	<p>On tehty vain pieniä rantaruovikkoiden niittoja ja väylien ruoppauksia. (Viikin-Vanhankaupunginlahden luonnonsuojelualueelle on tehty hoito- ja käyttösuunnitelma, jossa on useita hoito- ja kunnostustoimenpiteitä.)</p>	<p>Ymk HKR Liv</p>	<p>J/M</p>	<p>J/M</p>	<p>E</p>

7.3. Turvataan arvokkaiden merenrantakallioiden, -soraikoiden, -niittyjen ja hiekkarantojen säilyminen kaavoituksen keinoin.	Otettu huomioon Uutelan, Kallahdenniemen, Ranta-Rastilan, Meri-Rastilan ja Itäisen saariston kaavatöissä. Itäisen saariston kaavassa mm. omia kaavamerkintöjä arvokkaille merenrantakallioille sekä merenrantaniittyjä ja hiekkarantoja merkitty s-1 merkinnällä. Vartiosaaren osayleiskaavassa laadittu virkistys ja maisema -yleissuunnitelma. VISTRA-suunnitelman pohjalta hyväksytyt periaatteet sisältävät tavoitteita luonnonrantojen vaalimisesta. Koivusaaren osayleiskaava ja asemakaavaluonnos (merenrantaniitty) Linnavuorenpuisto, siirtolapuutarha-alueen asemakaava (perinnekeho)Vallisaaren ja Kuninkaansaaren asemakaavaluonnos.	Ksv	J	J	J
7.4 Turvataan vedenalaisen meriluonnon selvityksissä esiin tulleet monimuotoisuuden kannalta arvokkaat vedenalaiset alueet välttämällä kohteissa maa-ainesten ottoa, läjitystä ja ruoppauksia.	Kyseisiä toimenpiteitä ei ole ehdotettu tai tehty tiedossa oleville arvokkaille vedenalaisille alueille. Tiedot vedenalaisen luonnon arvoista ovat kuitenkin edelleen puutteelliset, mutta yhteistyö SYKEN kanssa on aloitettu asian korjaamiseksi. Lisätty LTJ:ään joitakin vesiluontoaineistoja sekä linkki valatkunnalliseen laajaan VELMU-paikkatietoaineistoon vedenalaisesta luonnosta ja kulttuuriperinnöstä.	Ymk	O	O	J
7.5 Päivitetään öljypäästön varalta ensimmäiseksi suojattavat saariston luontotyypit ja lajistokohteet uusien selvitysten perusteella.	Öljyntorjuntaa on kehitetty osana Itämeri-toimenpideohjelmaa ja Itämerihaastetta. Suomen ympäristökeskuksen ja kaupungin yhteisessä suuressa öljyntorjuntaharjoituksessa vuonna 2016 saaria suojattiin kuuden kilometrin mittaisella öljyntorjuntapuomilla.	Ymk	O	O	V
7.6 Rajoitetaan tehostetusti veneliikennettä merilintujen pesimäalueilla niiden pesimisaikaan, kalojen kutupaikoilla ja muilla luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkailla ranta-alueilla.	Itäisen saariston asemakaavaan tulossa kaksi luonnonsuojeluohjelman mukaista linnuston rauhoitusaluetta. Lisäksi linnustolle tärkeillä retkeilysaarilla ohjataan liikkumista. (Luonnonsuojeluohjelma sisältää kaikkiaan 14 uutta rauhoitettavaa lintuluotoa.)	Ymk	M	J	J

7.7. Selvitetään Itä-Helsingin saariston asemakaavan laadinnan yhteydessä ohjeellisten asemakaavamääräysten tehoa ja tarpeellisuutta veneilyn ohjaamisessa.	Itäisen saariston tarkistettu asemakaavaehdotus oli kaupunkisuunnittelulautakunnassa 2017. Kaavassa profiloitiin saaria eri käyttöihin ja uusille suojelusaarille tulee mairinnouskielto, ja retkeilysaarille merkittiin suositeltuja mairinnousupaikkoja melojille. Lisäksi kaava-alueen arvokkaille luontokohteille päätettiin laatia hoito- ja käyttösuunnitelma, joka tulee myös ohjaamaan mairinnousua. Tämä on kulunohjausta, mutta kaavamääräysten tehoa ja tarpeellisuutta ei ole selvitetty. Vesiliikennelain nojalla asetetut liikenerajoitukset ovat Ely-keskuksen päätäntävallassa. Rajoitusten vaikuttavuutta heikentää se, että niitä ei ole merkitty, eikä kukaan valvo niitä.	Ksv	M	M	V
7.8 Huolehditaan mereen laskevien jokien ja purojen tilasta niin, että kudulle nousu on mahdollinen ja veden laatu riittävän hyvä taimenille.	Kunnostuksia on tehty vapaaehtoisten ja viranomaisten yhteistyönä Longinojalla, Haagan purolla, Mellunmäen purolla, Mustapuruolla, Mätäjoella ja Viikinojalla. Taimen kudulle nousu on mahdollista Longinojalla, Mustapuruolla ja Viikinojalla ja osittain myös Mätäjoella ja Mellunkylänpurolla. Longinojalla taimenen poikastuotanto on erityisen hyvä. Haaganpurolla elää oma istutettu kanta. Vantaanjoen suun kalaporras mahdollistaa joidenkin vaelluskalojen pääsyn jokeen. Suunnitelmat kalaportaan parantamiseksi on käynnistetty. Myös Haaganpuron suulla on käynnistetty Pikku Huopalahden padon uuden luonnonmukaisen uoman suunnittelu ja nykyisen kalaportaan purkaminen vaelluskalojen puroon pääsyn helpottamiseksi.	HKR Ymk	T	T	J
Tavoite 8: Pienvesien merkitys luonnon monimuotoisuudelle vahvistuu ja niiden ympäristön tila parantuu					
8.1. Ruopattaessa pienvesiä, tehdään se osa-alue kerrallaan, jotta vältetään eliöiden häviäminen rannoilta ja pohjasta.	Rakennusvirasto on laatinut pienvesiohjelman, jota toteutetaan resurssien mukaan. Joitakin lyhyitä puroruoppauksia on tehty pääosin muiden rakentamishankkeiden yhteydessä.	HKR	J	J	J

Tavoite 9: Luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat lähteet ennallistetaan, luonnonmukaiset lammet säilytetään sekä muiden lampien luontoarvoja parannetaan.					
9.1. Turvataan luonnonmukaiset ja kunnostettavat lähteet, lähteiköt ja tihkupinnat sekä niiden lähiympäristöt kaavoituksen keinoin (LTJ).	Selvitetään aina kaavoituksen yhteydessä. Viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelmassa (VISTRA II) on laadittu hulevesikokonaisuuden potentiaalia ja haasteita kokoava kartta jatkosuunnittelun pohjaksi. Meri-Rastilan asemakaavassa on merkitty säilytettävä lähde. Keskuspuiston keskiosan asemakaavassa on turvattu ko. alueita. Lähdekartoitustiedot ovat päivitettyinä LTJ:ssä.	Ksv	J	J	J
9.2 Täydennetään lähteiden ja lähteikköjen kartoitusta lajistokartoituksilla.	Kaikista Helsingin lähteistä kartoitettiin tyyppi, sijainti, yleistila, roskaisuus, antoisuus, veden laatu, kasvillisuus ja kunnostustarve. Tiedot julkaistiin raporttina 2013.	Ymk	M	T	J
9.3. Tehdään ennallistamis- ja seurantasuunnitelmat kunnostettaville lähteille.	Inventointitietojen pohjalta tutkittiin lähteiden luonnontilaisuutta, kuntoa ja ennallistamistarvetta. Kunnostattavia lähteitä löytyi vain muutama. Vuoden 2013 Helsingin lähteet -raportissa on esitetty näille lähteille kunnostusehdotukset.	HKR	O	O	V
9.4. Turvataan luonnonmukaisimpien lampien, kuten Kruunuvuorenlammen ja Vuorilahdenlammen, valuma-alueet haitallisilta maankäytön muutoksilta.	Merkittävimmät lammet ovat mukana pienvesiohjelmassa. Östersundomin alueen osalta lampien tilannetta on inventoitu, mutta ei vielä tehty toimenpideohjelmia. Storträsk ja Hältingträsk -lammista on julkaistu 2018 kattava ekologisen tilan raportti, jossa on tarkasteltu myös lampien valuma-alueille tulevia kaavoituksen mahdollisesti aiheuttamia muutoksia. Kruunuvuoren lampi säilyy luonnontilaisena; alue kuuluu luonnonsuojeluohjelmaan 2015-2024. Vuorilahdenlampi on otettu huomioon Itäisen saariston asemakaavassa. Se on alueen osa, jolla sijaitsee vesilain 11 § mukainen vesiluontotyyppi, jonka luonnontilan vaarantaminen on lain mukaan kielletty.	HKR	J	J	J

9.5. Turvataan rehevien umpeenkasvavien lampien luontoarvot hiodon avulla esim. osittaisilla säännöllisillä ruoppauksilla.	Merkittävimmät lammet ovat mukana pienvesiohjelmassa. Östersundomin alueella lampien tilannetta on kartoitettu, mutta ei ole vielä tehty toimenpideohjelmaa. Saunapellonpuiston lammen veden laatu on ympärivuotisessa seurannassa. Sen kunnostus aloitettiin 2012 ja jatkuu edelleen. Siltamäen lampea ruopattiin umpeenkasvun ehkäisemiseksi.	HKR	J/M	J/M	E
9.6. Vähennetään lampien ympäristöissä lannoitusta ja muuta ravinnekuormitusta.	Lampien ranta-alueilla on yleensä puustoa ja niittymäisiä alueita, joita ei lannoiteta. Hulevesien mukana lampiin tulee ravinteita ja esim. koiranjätökset lannoittavat.	HKR	J	J	J
Metsät ja suot					
Tavoite 10: Metsien ja soiden luontaiset piirteet sekä monimuotoisuutta ylläpitävät prosessit turvataan.					
10.1. Vaalitaan perimältään monimuotoisia, monilajisia eri-ikäisiä ja erirakenteisia Helsingin alueelle luontaisia metsäalueita ja metsiköitä.	Toimenpiteitä toteutetaan luonnonhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa. Huomioitu 2011 valmistuneessa Luonnonhoidon linjauksessa ja 2013 valmistuneessa luonnonhoidon työohjeen metsä-osassa.	HKR	J	J	J
10.2. Laaditaan hoito-, ennallistamis- ja seurantasuunnitelmat Helsingin laajimmille metsäalueille luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi.	Haltialan metsäalutta hoidetaan ja ns. ennallistamisalueella hoidon tuloksia seurataan suunnitelmallisesti. (Luonnonsuojelualueille laaditaan aina hoito- ja käyttösuunnitelmat.)	HKR YMK	J	J	J
10.3. Kehitetään luonnonvarainen metsäalueiden verkosto jättämällä metsäalueiden ytimet, suot, metsäluonnon tärkeät elinympäristöt ja arvokkaat luontokohteet kehittymään luonnontilaisen kaltaiseksi.	Metsäverkostotyö valmistui Helsingin uuden yleiskaavan yhteydessä ja lisättiin osaksi yleiskaavan kaupunkiluonto-teemakarttaa. Huomioitu Luonnonhoidon linjauksessa (2011). On osa luonnonhoidon suunnittelua ja toteutusta.	Ksv HKR Ymk	J	J	J

10.4. Sisällytetään katu- ja puisto-osaston suunnitelmiin biotooppi- tai metsäkuviokohtaiset luonnon monimuotoisuutta ja ekologista verkostoa tukevat tavoitteet ja hoito-ohjeet.	Huomioidaan luonnonhoidon suunnittelussa, mutta biotoopit on kartoitettu vain pieneltä osalta Helsinkiä. 2017 aloitettiin uhanalaisten luontotyyppien kartoitus, jota jatketaan 2018.	HKR	J/M	J/M	E
10.5. Laaditaan erilliset hoito-, ennallistamis- ja seurantasuunnitelmat arvokkaille suo-, lehto-, harju- ja luhtakohteille.	Ennallistamissuunnitelmia on tehty mm. Haltialan lehtokorpialueelle ja Patolan nevalle. Luonnonhoidon suunnitelmissa arvokkaat luontokohteet huomioidaan kuviokohtaisissa toimenpideohjeissa. Kallahdenniemen harjualueen hoito- ja kehittämissuunnitelma valmistui 2013.	HKR	J	J	J
10.6. Kehitetään opetuksen kannalta tärkeiden lähimetsäkohteiden hoitoa aluesuunnitelmien yhteydessä.	Lähimetsien hoidossa otetaan huomioon koulujen luonto-opetustarpeet. Toteutettiin Koulumetsät arvoonsa- hanke 2012 – 2013 yhdessä Suomen luonnonsuojeluliiton kanssa, jossa järjestettiin mm. työpajoja, joissa metsäasiantuntijat kertoivat metsistä saatavissa olevista tiedoista opettajille.	HKR	J	J	J
10.7. Ehkäistään metsien roskaamista ja pysäköintiä metsiin.	Luvattomaan pysäköintiin ja kaatopaikkoihin puututaan. Rakennusviraston ylläpitotoimistoon hallinnollisesti siirtynyt Siisti Stadi –ryhmä vastaa luvattomien kaatopaikkojen siivoamisesta kaupungissa. Osa kohteista sijaitsee metsäalueilla. Maaliskuussa 2011 on tehty yhteistyössä ympäristökeskuksen kanssa tiedote puutarhajätteiden läjittämisestä metsäalueille. Tiedotetta on päivitetty 2017 ja mm. lisätty tietoa haitallisten vieraslajien leviämisen riskeistä. Metsissä siivotaan reittien varsia ja ongelmakohteita. Arvokkaiden luontokohteiden ja luonnonsuojelualueiden lähistöllä asukkaita on informoitu puutarhajätteen luontoon levittämisen haitoista. Työtä on tehty siellä, missä haitat ovat suurimpia.	HKR	J	J	J
10.8. Vähennetään kasvillisuuden kulutusta lähimetsissä ohjaamalla kulkua maapuiden, pensastihentymien ja polkuverkoston avulla.	Haitallisen kuluneisuuden torjunta kuuluu luonnonhoidon suunnitteluun ja toteutukseen. (Luonnonhoidon linjaus 2011 ja työohje metsien osalta 2013.)	HKR	J	J	J

10.9. Etsitään uusia keinoja metsänpohjan kuluneisuusvaurioiden korjaamiseksi.	Uusia kuluneisuuden torjuntakeinoja selvitetään. 2015-2017 tehtiin Helsingin yliopiston kanssa tutkimusyhteistyöhanke Keskuspuiston ulkoilukäytöstä mobiilia paikkatietotekniikkaa hyödyntäen. Tutkimus julkaistiin kansainvälisessä julkaisusarjassa. Tuloksien avulla voidaan kohdentaa ulkoilureitistön kehittämistä tarvittaviin kohtiin 2018 alkavassa alueen reitistön kehittämissuunnitelmassa.	HKR	J/M	J/M	E
10.10. Suositaan linnustollisesti arvokkailla alueilla monilajista luontaista puustoa ja pensastoa. Hoitohakkuissa harkittuihin kohtiin jätetään puusto- ja kasvillisuustiheikköjä lähimetsiin, ulkoilu- ja virkistymetsiin ja metsien reunavyöhykkeille lintujen ja muiden eläinten suoja- ja pesimisaikoiksi.	Toteutetaan luonnonhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa. Ohjeistettu Metsien työohjeessa.	HKR	J	J	J
10.11. Suositaan pienialaisia metsien uudistamiskohteita. Suositaan kohteissa luontaisesti syntyvää taimikantaa tai istutetaan perimältään sopivaa monimuotoista lajistoa.	Toteutetaan luonnonhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa. Luonnonhoidon linjausten (2011) ja Metsien työohjeen (2013) mukaisesti uudistamisalan koko on enintään 0,3 ha. Luontaista uudistamista suositaan aina kun sille on onnistumisen edellytykset.	HKR	J/M	J	J

<p>10.12. Lahopuuta jätetään erityisesti sinne, missä on muitakin luontoarvoja, kuten esimerkiksi soille, reheviin lehtoihin ja luhtiin sekä vanhoihin metsiin ja linnustollisesti arvokkaille alueille. Erilaista lahoavaa puuta jätetään myös hoidettaviin kaupunkimetsiin sellaisiin kohtiin, jossa siitä ei ole haittaa lähiasukkaille tai ulkoilijoille.</p>	<p>Toteutetaan luonnonhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa. Ohjeistettu Metsien työohjeessa.</p>	<p>HKR</p>	<p>J</p>	<p>J</p>	<p>J</p>
<p>10.13. Lisätään järeän maapuun määrää metsissä etenkin kosteikoilla, metsäluhdissa, korvissa, rämeillä ja pienvesien metsäisissä ympäristöissä.</p>	<p>Toteutetaan luonnonhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa. Ohjeistettu Metsien työohjeessa.</p>	<p>HKR</p>	<p>J</p>	<p>J</p>	<p>J</p>
<p>10.14. Kartoitetaan lahoppuuston määrä ja niistä riippuvainen eliölajisto laajimmilla metsäkohteilla ja metsäisillä ls-alueilla.</p>	<p>Lahoppuuston määrää on arvioitu METSO-inventointien yhteydessä 2011 ja 2013. Kuolleen puun määrä arvioidaan myös metsäinventoinneissa, mutta eliölajistoa ei. Haltialan ennallistamiskohteissa on kartoitettu lahoppuukovakuoriaisia erikoistapauksena. Ympärisökeskuksen kääpäinventointien tuloksia hyödynnetään luonnonhoidon suunnittelussa ja toteutuksessa.</p>	<p>Ymk HKR</p>	<p>M</p>	<p>J</p>	<p>J</p>
<p>10.15. Pyritään käyttämään vanhojen arvokkaiden jalopuiden hoidossa samoja menetelmiä kuin puistopuiden hoidossa niiden elinkaaren pidentämiseksi. Jätetään puiden oksat ja kuolleet puut lahoamaan mahdollisimman lähelle kasvupaikkaa.</p>	<p>Puistopuiden hoitomenetelmiä ei toistaiseksi käytetä muualla kuin kartanopuistoissa ja muissa erityiskohteissa. Kuolleita oksia ja runkoja jätetään metsään.</p>	<p>HKR</p>	<p>J/M</p>	<p>J/M</p>	<p>E</p>

10.16. Vältetään hakkuu- ja metsänhoitotoimenpiteitä lintujen pesimäaikaan.	Pesimäaikana 1.4. – 31.7. ei tehdä harvunnus- ja uudistushakkuuta.	HKR	J	J	J
Kulttuuriympäristöt					
Tavoite 11: Luonnon monimuotoisuuden lisääminen on yhtenä lähtökohtana viherrakentamisessa ja viheralueiden hoidossa.					
11.1. Suunnitellaan paikalliset maaperä- ja kosteusolosuhteet säilyttäviä omaleimaisia luonnonmukaisia pihon ja puistoja.	Toteutetaan niissä puistokohteissa tai puistojen osissa, missä siihen on edellytyksiä.	HKR	J	J	J
11.2. Jätetään puistoihin ja pihoihin niittymäisiä ja luonnonmukaisesti kehittyviä alueita monipuolistamaan alueen kasvistoa ja eläimistöä.	Purojen varsille ja hulevesikosteikkoihin jätetään niittymäisiä alueita esim. Kauppalanpuisto Haagassa ja Arabianrannan puisto sekä Helsingin hallinnoimilla kartanoalueilla.	HKR	J	J	J
11.3. Istutetaan pihon ja viheralueille kotimaista alkuperää olevia puu- ja pensaslajeja, pensasaitoja ja puukujanteita. Käytetään myös marjovia lajeja, jotka helpottavat lintujen ravinnonsaantia.	Viheralueilla suositaan kotimaista alkuperää olevia puulajeja. Marjovia lajeja käytetään puistoissa, mutta vältetään katualueilla (katujen ja väylien puhtaanapito). HKR ei vastaa pihonista. 2013 rakennusviraston katu- ja puisto-osastolle nimettiin taimikoordinaattori, jonka tehtäviin kuuluu taimien perinnöllisten ominaispiirteiden parantaminen ja kotimaisten alkuperien käytön edistäminen viheralueilla.	HKR	J	J	J

<p>11.4. Suositaan pihoidilla, parkkipaikoilla ym. soveltuvilla alueilla päällystettyjen pintojen sijasta vettä läpäiseviä pintoja. Hyödynnetään hulevesiä uusien kosteikkojen ja vesialueiden kehittämiseksi ja olemassa olevien kosteikkojen ylläpitämiseksi.</p>	<p>Uusi hulevesiohjelma on valmistunut. Siinä on esitetty prioriteettijärjestys hulevesien suunnittelulle, käsittelylle ja johtamiselle sekä 38 konkreettista toimenpidettä. Viikinojan valuma-alueella hulevesiä on hyödynnetty vesialueiden kehittämisessä. Puroihin kerääntyvistä vesistä valtaosa on hulevesiä. 2013 käynnistettiin konsulttiprojekti, jossa tutkittiin hulevesien hyödyntämistä arvokkaiden kosteikkoalueiden vesitalouden turvaamiseksi. Huleveden varassa olevien luonto- ja virkistysarvojen kartoitus valmistui 2014 ja kohteet on viety kaupungin paikkatietojärjestelmään. Kuninkaantammen alueella hulevesipilotin rakennustyöt ovat käynnissä. Hulevesien laatua on seurattu Hakuninmaanojan osalta Helsingin yliopiston toimesta ja ympäristökeskuksen toimesta osana Mätäjoen seurantaan mutta hoito-ohjelmaa ei vielä.</p>	HKR	J	J	J
<p>11.5. Vältetään lintujen pesimäaikaan niiden pesintää haittaavia hoitotoimia pihoidilla ja puutarhoissa.</p>	<p>Viheralueiden ylläpidon tuotekorttien sekä luonnon hoidon työohjeeseen Niityt ja maisemapellot (2016) on laadittu ohjeistus lintujen huomioimisesta hoitotoimissa.</p>	HKR	J	J	J
<p>11.6. Vältetään rakennettujen rantojen liiallista perkaamista ja puhdistamista hoitotoimien yhteydessä. Tehdään rakennetuille rannoille ympäristöjä, joissa kalat viihtyvät.</p>	<p>HKR tilaa ruovikoiden niittotöitä vuosittain rakennettujen rantojen ja ranta-asutuksen edustoille. Kohteita on kymmenkunta ja ruovikkoa poistetaan säännöllisesti vain näkymäsektoriaalioittain, laitureiden ja kanavien ym. käyttöalueiden edestä. Kaloille sopivia ympäristöjä ei ole rakennettu.</p>	HKR Liv	J	J	J

<p>11.7. Arvioidaan ja uudistetaan viherrakentamisen ohjeistusta ja normistoa luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta. Laaditaan Helsingille omat luonnon monimuotoisuuden turvaamisen huomioivat sovellukset ja tarkennukset käytetyistä laatuvaatimuksista ja työohjeista.</p>	<p>Viherrakentamisen osalta ei ole toteutunut.</p>	<p>HKR</p>	<p>M</p>	<p>M</p>	<p>E</p>
<p>11.8. Uudistetaan puistonurmien hoito-ohjeet maaperän, vanhojen nurmien ja niiden lajiston (siemenpankin) säilyttämiseksi.</p>	<p>Sisällytetään ylläpidon tuotekortteihin. Historiallisissa puistoissa kuten esim. kartanopuistoissa säilytetään vanhojen nurmien siemenpankki peruskorjausten yhteydessä. Ohjeistettu raporttiin "Kartanopuistojen kunnostuksen työtapoja Helsingissä" 2012. Niiden hoito-ohjeissa huomioidaan arvokas kasvilajisto</p>	<p>HKR</p>	<p>O</p>	<p>O</p>	<p>J</p>
<p>11.9. Selvitetään mahdollisuudet perustaa "maaperäpankki", johon voidaan kerätä maaperää myös siemenpankkeineen uusiokäyttöä varten.</p>	<p>Erytiskohteissa kuten historiallisesti arvokkaissa kartanopuistoissa ja linnoiteympäristöissä säästetään "alkuperäinen" nurmien maa-aines peruskorjausten ja kunnostustöiden yhteydessä uusiokäyttöä varten. Ohjeistettu raporttiin "Kartanopuistojen kunnostuksen työtapoja Helsingissä" 2012. Vuonna 2015 kaupunginhallitus jalkautti virastoille toiminnassaan noudatettavaksi kaivumaiden hyödyntämisen kehittämissuunnitelman. Vuonna 2015 kaupunginhallitus jalkautti virastoille toiminnassaan noudatettavaksi kaivumaiden hyödyntämisen kehittämissuunnitelman. Pintamaiden hyötykäyttö on osana tätä työtä. Pintamaita on kierrätetty mm. Vuosaaren täyttömäellä, Ida Aalberginpuistossa ja Alakivenpuistossa. Rakennusvirastolla on 5 välivarastointi- ja esikäsitteilykenttää erilaisten massojen käsittelyyn. Kierrätysmaidan käyttö kasvualustoissa - Ohjeita suunnittelijoille - valmistuu 2018.</p>	<p>HKR</p>	<p>O</p>	<p>O</p>	<p>J</p>
<p>Vanhat puistot</p>					

Tavoite 12: Vanhojen puistojen luontoarvot, vanhojen jalopuiden jatkumo sekä perinteisten kasvikantojen monimuotoisuus säilyvät.					
12.1. Merkitään arvokkaita luontokohteita sisältävät puisto- ja kartanokokonaisuudet kaavoihin alueiksi, joita kehitetään niiden monimuotoisuusarvoja vaalien. Vahvistetaan niiden yhteyksiä muille viheralueille.	Stansvikin, Tuomarinkylänkartanon ja Fallkullan tilan asemakaavoissa tavoitteena säilyttää tilakokonaisuuden luonto- ja kulttuuriarvot. Degerön kartano on vastaavanlainen alue Laajasalon itärannan asemakaavatyössä.	Ksv	J	J	J
12.2. Otetaan vanhojen puistojen peruskorjausten ja hoitotoimien lähtökohdaksi luontotyyppien, historiallisen kasvilajiston ja vanha nurmen turvaaminen. Täydennetään vanhojen kartano- ja puistokokonaisuuksien biotooppi- ja kasvikartoituksia esim. opinnäytteinä.	On otettu käytäntöön. Toteutuu joissakin kohteissa. Vanhoista puistokohteista teetetään istutetun kasvilajiston kartoitus peruskorjaussuunnitelmien yhteydessä. Biotooppikartoitus tehdään ”karkeasti” hoitoluokittamalla puiston osa-alueet.	HKR	J	J	J
12.3. Kunnostetaan puistojen vesiaiheita sammakkoeläimille ja muille kosteikkolajeille sopiviksi. Ylläpidetään lepakoille ja linnuille tärkeitä suoja- ja pesäpaikkoja sekä luodaan ekologisia käytäviä puustoisten viheralueiden yhdistämiseksi pensasaitojen ja puukujien avulla.	Tehdään osana aluesuunnitelmien, hoito- ja kehittämissuunnitelmien sekä puistosuunnitelmien laadintaa. Luonnonhoidon toteutustöiden yhteydessä ja puukujanteiden hoidossa huomioidaan suoja- ja pesäpaikat. Ohjeistettu Metsien työohjeeseen 2013.	HKR	J	J	J

12.4. Täydennetään harvinaistuneiden vanhojen kasvikantojen kartoitusta niiden potentiaalisilla esiintymisalueilla vanhoissa puistoissa ja puutarhoissa esim. opinnäytteinä.	Otettu käytäntöön.	HKR	J	J	J
12.5. Tunnistetaan uhatuimmat ja harvinaistuneimmat puutarhakasvikannat ja kohdennetaan resursseja niiden suojeluun ja elinvoimaisuuden seurantaan. Turvataan harvinaiset kasvikannat monistamalla niitä ja käyttämällä niitä istutuksissa.	Otettu käytäntöön. Esimerkkeinä Lasipalatsin kujasalavan monistaminen ja istuttaminen alkuperäiselle kasvupaikalle. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) Laukaan tutkimusyksikön kanssa tehty monivuotista yhteistyötä Helsingin pihasyreeneistä ja koristeomenapuista. Helsingin Annanlan huvilapuutarhan erikoinen pihasyreeni "A20" on nimetty Suomen ensimmäiseksi historiallisen puutarhan tunnuskasviksi.	HKR	J	J	J
12.6. Tehdään viljelysopimuksia Helsingissä tavattavien vanhojen kasvikantojen ja luonnonkasvien viljelyksestä kaupungin ja asukkaiden tarpeisiin. Myydään taimia esim. Gardeniassa.	Otettu käytäntöön. Toteutunut joissakin kohteissa esim. kartanopuistojen peruskorjaustöiden yhteydessä mm. Suomenlinnan Piperin puiston peruskorjauksessa. HKR ei myy taimia asukkaille. 2013 rakennusviraston katu- ja puisto-osastolle nimettiin taimikoordinaattori, jonka tehtäviin kuuluu taimien perinnöllisten ominaispiirteiden parantaminen ja kotimaisten alkuperien käytön edistäminen viheralueilla.	HKR	J	J	j
12.7. Suositaan perinteisiä puutarhakasvien kantoja pihojen, puistojen ja puutarhojen istutuksissa. Lisätään niiden määrää peruskorjausten yhteydessä.	Käytetään puistoissa mutta ei ensisijaisena kasvivalintana.	HKR	J	J	J

12.8. Perustetaan Helsingissä tavattavien vanhojen viljely- ja puutarhakasvien kantojen suojapaikkoja, ”karkulaispuistoja”, niiden esiintymäalueille esim. vanhojen pihapiirien, siirtolapuutarhojen ja kartanoiden yhteyteen.	Ei ole perustettu, mutta alueita jää ”säästiönä” esim. historiallisiin puistokohteisiin (esim. Stansvikin kartano, Lapinlahden sairaala-alue, Suomenlinna). Kohteiden säilyttäminen vaatii ohjeistusta hankkeiden yhteydessä.	HKR	J/M	J/M	j/E
12.9. Ylläpidetään puistoissa eri-ikäistä jalopuustoa vanhojen jalopuiden jatkumon turvaamiseksi. Turvataan jalopuiden jatkumo käyttämällä samoja jalopuulajeja lähiympäristön metsänlaiteiden, tienvarsien ja puukujanteiden puina. Kehitetään jalopuu jatkumon turvaamista aluesuunnitelmien yhteydessä.	Kirjattu Kasvien käytön linjaukseen: jalojen lehtipuiden käyttö osana ns. puistojen peruslajistoa. Kirjattu myös Metsien työohjeeseen (2013) ja Ekosysteemipalvelut aluesuunnittelussa -ohjeeseen (2017).	HKR	J	J	J
12.10. Seurataan harvinaisen ja uhanalaisen lahoppuusta riippuvaisen eliöstön elinympäristön jatkumon tilaa.	Lahoppuujatkumojen tilaa ei ole seurattu. Haltialan metsässä on tehty lahoppuun määrän kartoituksia. Kääpien ja lahokaviosammalen elinympäristöjen kuvauksissa kiinnitetty huomiota lahoppuujatkumoon.	Ymk	M	M	E
12.11. Turvataan harvinaisen lahoppuusta riippuvaisen lajiston elinympäristön jatkumo jättämällä kaadetut puut ja poistetut puiden osat mahdollisimman lähelle emopuuta.	Toteutunut joissakin kohteissa esim. harvinaisten kääpäesiintymien tai hyönteislöydösten yhteydessä. Säästetyt rungot siirretty samanlajisten elävien puiden viereen lahoppuukasoihin. Toteutuu luonnonhoitotöiden yhteydessä joissakin kohteissa.	HKR	J	J	J
Maatalousympäristöt					
Tavoite 13: Luontoarvojen ja vrikistykseen kannalta tärkeät pellot ovat säilyneet viljely- ja laidunkäytössä.					

13.1. Turvataan maiseman, virkistykseen ja monimuotoisuuden kannalta arvokkaat viljely- ja laidunkäytössä olevat pellot kaavoituksen keinoin.	Näitä ovat Uutelan, Keskuspuiston pohjoisosan, Tuomarinkylänkartanon ja Fallkullan tilan pellot ja niityt, jotka ovat pysyneet peltoina.	Ksv	J	J	J
Tavoite 14: Perinteiseen maatalousympäristöön kuuluvien eliölajien esiintymistä ja monimuotoisuutta sekä vesistöjen tilaa elvytetään käyttämällä ympäristöystävällisiä viljelymenetelmiä sekä perustamalla, kunnostamalla ja hoitamalla eliölajien vaatimia elinympäristöjä.					
14.1. Otetaan käyttöön luonnonmukaisia ja ympäristöystävällisiä viljelymenetelmiä, kuten luomuviljely, suorakylvö, viherkesannot, torjunta-aineiden vähentäminen, luonnonmukaisten lannoitteiden käyttö ja lannoituksen optimointi.	Luomukokeilu noin 24 ha alueella. Suorakylvö ja viherkesannot käytössä. Lannoitukseen käytetään Haltialan eläinten ja Tuomarinkylän hevostallien lantaa. Torjunta-aineita käytetään vain rikkakasvien torjuntaan vilja- ja öljykasveilla. Luovuttu teollisten fosforilannoitteiden käytöstä.	HKR	J	J	J
14.2. Peltoja työstetään koneilla keskeltä ulospäin peltolintujen vahingoittumisen estämiseksi.	Sisältyy maatalouden yleisiin työohjeisiin sekä Niittyjen ja maisemapeltojen työohjeeseen (2016).	HKR	J	J	J
14.3. Perustetaan tulvaniittyjä usein tulvan alle jääville pelloille. Muutetaan veden vaivaamia rantapelloja laidunniityiksi.	Tulvan alle jääviä peltoja on vuokrattuna Östersundomin alueella. Viljelykäyttöön vuokrattujen peltoalueiden (yli 300 ha) uusittuihin vuokrasopimukseen on lisätty vesiensuojelua koskevia ehtoja (2012-2013). Vuosien myötä rantapelloja on muutettu niittymäisiksi ja annettu metsittyä. Savelan turlvariskialueella sijaitsevat pellot on muutettu niittymäisiksi luonnonhoitopelloiksi 2013. Viikin-Vanhankaupunginlahdella ja Vantaanjoella Ruutinkoskella vanhat rantapellot ja -niityt on otettu laidunkäyttöön.	HKR	J	J	J

14.4. Lisätään laidunnusta tekemällä yrittäjien kanssa sopimuksia, joissa sovitaan yrittäjien vastuu laidunnukseen liittyvistä käytännön järjestelyistä ja valvonnasta.	Toteutunut Haltialan tilalla, jossa kaupungin laiduneläimiä (myös luonnonsuojelualueilla, joilla yksityisten kasvattajien eläimiä). 2011 on tehty laidunsopimus myös Uutelan alueelle. Tutkittu mahdollisuuksia myös Seurasaarella, jossa ollut pienimuotoista toimintaa.	HKR	J	J	J
14.5. Laajennetaan peltojen ja vesistöjen välisiä pientareita, suojakaistoja ja suojavyöhykkeitä ja monipuolistetaan niitä mm. jättämällä paikoitellen puita ja pensasrykelmiä.	Vantaanjoen ja Näsinöjan varrella on 15 metriä leveitä suojavyöhykkeitä. Muiden purojen varsille on perustettu 10 metriä leveitä suojakaistoja. Yhteensä suojakaistoja on 2,35 ha ja suojavyöhykkeitä 8,08 ha (2016). Purouomien reunoilla kasvaa vaihtelevan levyisesti pensaita ja puita osin myös peltoalueiden kohdalla. Pelloille perustetuilla suojavyöhykkeillä ei voida kasvattaa puita tai pensaita, vaan ne tulee pitää niittämällä avoimina. Hoito ohjeistettu Niittyjen ja maisemapeltojen työohje (2016).	HKR	J	J	j
14.6. Annetaan peltojen pientareiden kehittyä luontaisesti. Köyhdytetään pientareiden maaperää niittämällä ja korjaamalla niittojäte pois.	Peltojen pientareita niitetään esim. ulkoilureittien varsilla. Niittojätteen korjaaminen ei ole mahdollista kuin muutamissa rajatuissa kohteissa.	HKR	J	J	J
14.7. Monipuolistetaan pellon ja metsän reunavyöhykkeitä kerroksellisten puustoisten ja avointen kohtien vaihtelulla.	Toteutetaan osana aluesunnittelun luonnonhoidon osuutta. Hoito ohjeistettu Niittyjen ja maisemapeltojen työohjeessa 2016 ja Metsien työohjeessa 2013.	HKR	J	J	J
14.8. Huolehditaan vanhojen puiden jatkumosta ja turvataan vanhat kookkaat yksittäispuut peltojen metsä- ja puusaarekkeissa.	Toteutuu osana luonnonhoidon suunnittelua ja toteutusta. Hoito ohjeistettu Niittyjen ja maisemapeltojen työohjeessa 2016.	HKR	J	J	J

14.9. Ylläpidetään ja kunnostetaan maatalousympäristöjen linnuille ja lepakoille tärkeät maatalous- ja kartanorakennukset. Rakennetaan lisää erilaisia pesä-, ravinto- ja suojapaikkoja ja vesiaihteita.	Hoitoa ohjeistettu Niittyjen ja maisemapeltojen työhjeessa 2016. Ohjeessa huomioidaan sekä maassa pesivät lintulajit että metsäsaarekkeiden ja ojien reunojen pensastojen jättäminen suoja-, pesä- ja ravintopaikoiksi linnuille.	KV HKR Ymk	J	J	J
Niityt ja kedot					
Tavoite 15: Luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat hoitoa ja ennallistamista vaativat kulttuuriniityt kartoitetaan ja niiden arvokasta lajistoa hoidetaan.					
15.1. Tehdään arvokasta kasvilajistoa ylläpitävät alueelliset suojelu ja hoitosuunnitelmat linnoituskohteille, joilla esiintyy valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti uhanalaista ja silmälläpidettävää putkilo- ja itiökasvilajistoa.	Toteutunut osalla arvoniityistä. Harakan saaren hoito- ja kehittämissuunnitelma valmistui 2014 ja siinä on huomioitu saaren arvokas lajisto. Arvoniityjen nykytilan inventointityö ja kohteiden hoitosuunnitelmien päivitys käynnistyi 2017 ja jatkuu 2018. Osa Helsingin arvoniityistä sijoittuu linnoituskohteille. Kaivantopuiston, Mustikkamäen, Ormusmäen ja Patterinmäen linnoitusalueita on hoidettu vuosittain. Vuonna 2017 päivitettiin v. 2005-2006 tehdyt laji- ja luontotyyppi-inventoinnit sekä hoito-ohjeet.	HKR	J	J	J
15.2. Uudistetaan maa- ja merilinnoitusten kunnostus- ja hoitomenetelmät laatimalla kohteille luontotyyppikohtaiset ohjeet, joiden lähtökohtana on alueen eliölajiston turvaaminen.	Tehtävä yhteistyössä Museoviraston ja Kaupunginmuseon kanssa. Ei ole toteutunut.	HKR	M	M	E

<p>15.3. Täydennetään luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden kulttuuriniittyjen kartoitusta ja valitaan kunnostettavat niityt. Laaditaan arvokkaille niittykohteille kohdekohtaiset hoito- ja kunnostussuunnitelmat ja turvataan niiden pitkäjänteinen hoito.</p>	<p>HKR:n hoitovastuulla olevia arvoniittyjä on kartoitettu, laadittu kunnostus- ja hoitosuunnitelmat ja käynnistetty vuosittainen hoito. Arvoniityt (yht. 22 kpl 2011) on rajattu ja viety Luontotietojärjestelmään arvokkaina kasvikohteina. Harakan saaren kasvillisuuskartoitus, niityt mukaan lukien, tehtiin 2012 ja saaren hoito- ja kehittämissuunnitelma 2014. Muualla arvoniittylajiston tarkistusinventointeja on tehty 2017 ja hoito- ja kunnostussuunnitelmien rajauksia päivitetty vastaamaan arvoniittyjen nykytilannetta. Rajaukset ovat keskimäärin suurempia kun hoidon käynnistymisen aikoihin 2006. Vuoden 2017 lopussa niitä oli yhteensä noin 40 ha. Arvoniittyjen haitallisten vieraslajikasvustojen poistamiseen on kiinnitetty erityistä huomiota ja tehostettu torjuntaa. Vuonna 2017 inventoitiin 23 hoidossa olevaa arvoniittyä ja linnoituskohdetta. Samalla päivitettiin niiden kasvi- ja kasvillisuustiedot sekä hoito-ohjeet.</p>	HKR	J	J	J
<p>15.4. Otetaan niittyjen hoito- ja kunnostussuunnitelmien lähtökohdaksi alueen lajistokartoitukset, lajien elinympäristövaatimukset ja vuorovaikutussuhteet. Harkitaan tarkoin hoidettavien niittyjen niitto-ajankohta alueen lajistotietojen pohjalta. Korjataan niittojäte pois.</p>	<p>Yhteistyötä Helsingin yliopiston kanssa niittyalueiden kasvillisuuden ja hyönteislajiston kartoittamisessa 2007-2009. Tutkimustulosten perusteella on tehty tarkennuksia arvoniittyjen hoito-ohjeisiin. Pirttipolunpuiston luonnonmukaisen pilottihankkeen yhteydessä kartoitettu puiston eri biotooppien eliölajisto (linnut, päiväperhoset, sudenkorennot, putkilokasvit). Sen pohjalta laadittu kunnostus- ja hoitosuunnitelmat (2012-2013) joiden mukaan hoitotyöt aloitettu. Alueen lajistoa seurataan, seurantatuloksia hyödynnetään uusissa viherrakentamishankkeissa ja ylläpidon tuotekorttien päivittäisessä. Urakoitsijat hoitavat arvoniittyjä saamiensa hoito-ohjeiden mukaan. Vuosittain tehdään tarkastuskäyntejä hoidettaville niityille yhdessä urakoitsijoiden kanssa. Uusillanpuiston, Linnavuorenpuiston ja Pitkäkosken kedon lähellä entisiä peltoja on köyhdytetty niiton avulla, jolloin niiden kasvilajisto on kehittynyt monimuotoisemmaksi ja niittymäisemmäksi.</p>	HKR	J	J	J

15.5. Lisätään saariston perinnebiotoopeilla laidunnusta ja hoitoa. Kehitetään perinnebiotooppien hoitoon liittyvää yhteistyötä eri järjestöjen kanssa.	Harakan saaren kasvillisuuskartoitus tehtiin 2012 ja saaren hoito- ja kehittämissuunnitelma 2014. Saareissa järjestetty hoitotalkoita eri tahojen kanssa. Seurasaareissa pienimuotoista laidunnusta.	HKR	M	M	E
15.6 Tehdään kasvilajiston (esim. kangasajuruohon) palautuskokeiluja.	Ei ole toteutunut.	Ymk	O	O	E
Tavoite 16: Luonnonniittyjen lajisto on monimuotoista ja niiden eliölajien kannat elinvoimaisia.					
16.1. Turvataan arvokkaat kallio- ja merenrantaniittykohteet (LTJ) kaavoituksen keinoin.	Maanalaisessa yleiskaavassa 2010 LTJ-kohteet on otettu huomioon mm. Uutelassa, Kallahdenniemellä, Itäisessä saaristossa, Koivusaareissa (merenrantaniitty), Kruunuvuoressa, Stansvikissa (kalliot) ja Vartiosaaren osayleiskaavanalueella (kalliot).	Ksv	J	J	J
Tavoite 17: Helsinki toimii aktiivisesti pääkaupunkiseudun niittyverkoston kehittämiseksi.					
17.1. Laaditaan Vantaan- ja Keravanjoen niittyverkostolle kehittämis- ja hoitosuunnitelma yhteistyössä Vantaan kaupungin kanssa.	Ei ole toteutunut.	HKR	M	M	E
17.2. Rajataan aluesuunnitelmiin hiekka-, hieta- tai moreenimaille luontaisesti kehittyviä niittyalueita, joita hoidetaan niittyjen hoito-ohjeiden mukaan.	Aluesuunnitelmiin on rajattu niittyalueita. Niitä otetaan hoidon piiriin resurssien mukaan.	HKR	J	J	J
17.3. Täydennetään niittyverkostoa ennallistamalla niitä sopivilla paikoilla.	Uusia niittykohteita on otettu hoidon piiriin vuosittain. 2014 Linnavuorenpuistossa ennallistettu vanhaa pelto- ja niittyaluetta n. 1 ha, kannot jyrskitty, hoidetaan niittämällä. Vuonna 2017 kartoitettiin Uutelassa 4 kunnostettavaa, entistä niitty-, laidun- ja peltokohdetta ja laadittiin niille hoito-ohjeet.	HKR	J	J	J

17.4. Köyhdytetään peltoheittojen maaperää niittylajistolle sopivaksi niissä kohteissa, joissa maaperän köyhdyttämiselle on hyvät edellytykset.	Peltojen maaperä on pääasiassa savea, joten köyhdyttämiselle ei ole hyviä edellytyksiä. Uusillanpuiston, Linnavuorenpuiston ja Pitkälän katon lähellä entisiä peltoja on kuitenkin köyhdytetty niiton avulla, jolloin niiden kasvilajisto on kehittynyt monimuotoisemmaksi ja niittymäisemmäksi.	HKR	J/M	J/M	J
17.5. Hoidetaan johtokatuja arvokkaita niittyjä hoitosuunnitelman mukaan.	Toteutunut osassa kohteista mm. Bäcksin torpan kedolla.	HKR	J	J	J
17.6. Kartoitetaan niittylajistolle arvokkaat liikenneväylien piennaralueet, jotka soveltuvat kasvupaikkaolosuhteiltaan niityiksi ja tukevat niittyverkostoa. Laaditaan niittykohteille hoitosuunnitelma.	Lina Munsterhjelmin (HKR:n kesäharjoittelija 2010) pro gradu "Niittyverkosto ja sen kasvillisuuden monimuotisuus Itä-Helsingin alueella" valmistui 2011. Katualueet hoitoluokitettu 2009-2010. 2013 arvopiennarniittykohteita 5 kpl, yht. 0,7 ha.	HKR	M	J	J
17.7. Vältetään ravinteisen mullan levitystä ja nurmetusta kuivilla ja hiekkapohjaisilla uusilla perustettavilla pientareilla. Annetaan kasvilajiston levitä niille luontaisesti tai kylvetään luonnonkasvien siemeniä.	Toteutuu joissakin kohteissa. Kasvialustat suunnitellaan istutettavan/kylvettävän kasvillisuuden mukaan ja myös tavoiteltava hoitoluokka vaikuttaa kasvialustan laatuun. Niittykohteissa ja esim. purojen luiskissa periaatetta on toteutettu.	HKR	M	J/M	E
17.8. Monipuolistetaan liikenneväylien piennarten hoitotapoja. Suositetaan osittaista niittoa. Suositeltavin niittoaika on elokuussa. Vältetään niittoa kasvistoltaan merkittävässä kohteissa.	Katualueet hoitoluokitettu 2009-2010. Hoituluokissa myös niittyluokkia, joita hoidetaan niittymäisinä alueina: KB3 Piennarniitty, KB4 Raivausniitty ja KB5 Arvopiennarniitty.	HKR	T	J	J

17.9. Turvataan pitkäjänteinen hoito etenkin paahteisille ja kuiville niittykohteille.	Arvoniittyjen hoito käynnistynyt (kts. kohta 15.3.). Vuosaaren täyttömäen paahderinteiden hoito jatkuu.	HKR	J	J	J
17.10 Laaditaan julkaisuja Helsingin uhanalaisista, silmälläpidettävistä ja muuten huomionarvoisista eliölajeista.	Kääpäesite (2010) ja kääpä- ja orvakkainventointiraportit (2011). 2012 on päivitetty kasvien uhanalaistarkastelu. Luontodirektiivin liitteen IV(a) eläinlajien huomioon ottamisesta Helsingin kaupungin hankkeissa on laadittu raportti. Liito-oravaraportti 2016. Lahokaviosammalraportti 2017, Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2014, Viitasammakko Helsingin liitosalueella 2012-2014, Munkkiniemen puiston kosteikot 2016 (mm. selkärangattomat, sammakkoeläimet, liskot), Selvitys idänkirsi- ja täplälampikorenon esiintymisestä Kyläsaaren ja Pornaistenniemen lampareilla 2017, kiireellisesti suojeltavien kasvilajien esiintymien kartoituksia 2015-2016, Patterinmäen kasvillisuus selvitys 2015, Patterinmäen perhosselvitys 2016.	Ymk	J	J	J
Muut kulttuuriympäristöt					
Tavoite 18: Jouto- ja täyttömäiden luontotyytit ja eliölajisto säilyvät monimuotoisina.					
18.1. Säilytetään maansiirron yhteydessä maaperän arvokas lajisto, siemenpankki ja maannoksen rakenne uudelleen käytettäväksi. Laaditaan maantäytön uusi ohjeistus.	Vuosaaren täyttömäellä korvaavia elinympäristöjä ja vannhan siemenpankin hyödyntämistä. Vuonna 2015 kaupunginhallitus jalkautti virastoille toiminnassaan noudatettavaksi kaivumaiden hyödyntämisen kehittämissuunnitelman. Pintamaiden hyötykäyttö on osana tätä työtä. Kierrätysmaidan käyttö kasvualustoissa - Ohjeita suunnittelijoille - valmistuu 2018. Pintamaita on kierrätetty mm. Vuosaaren täyttömäellä, Ida Aalberginpuistossa ja Alakivenpuistossa. HKR:lla on 5 välivarastointi- ja esikäsittelykenttää erilaisten massojen käsittelyyn.	HKR	M	M	J

18.2. Perustetaan ruderaattilajistoltaan monimuotoisille alueille ruderaattipuistoja, joissa ylläpidetään paljaan maan, avointen ja pensoittuvien elinympäristöjen mosaiikkia.	Suunnitelmia on tehty Vuosaaren täyttömäelle ja Pikku-Huopalahteen. Malminkartanon täyttömäelle laadittu 2010 hoito- ja kehittämissuunnitelma, johon on varattu alueita erilaisille koealueille mm. erilaisten ruderaattimaiden kehittämiseksi.	HKR	T	J	J
18.3. Laaditaan kohdekohtaiset hoitosuunnitelmat luontoarvoja omaaville täyttömaa-alueille niillä esiintyvien eliölajien monimuotoisuuden säilyttämiseksi.	Kts. kohta 18.2. Huomioidaan Vuosaarenhuipun hoito- ja käyttösuunnitelmatyössä, joka on käynnistynyt 2017.	HKR	J	J	J
Tavoite 19: Liikuntapuistojen ja golfkenttien luontoarvot säilyvät.					
19.1. Laaditaan kaupungin liikuntapuistoille luonnon monimuotoisuutta lisäävät ja ekologista verkostoa tukevat hoitosuunnitelmat.	Muutamille liikuntapuistoille on laadittu hoitosuunnitelmat ja työtä on tarkoitus jatkaa. Suunnitelmien ekologisuutta heikentää liikuntapuistojen viher- ja luontoalueiden pinentyminen täydennysrakentamisen seurauksena.	Liv	J/M	J/M	E
19.2. Edellytetään, että yrittäjät laativat golfkentille luonnon monimuotoisuutta lisäävät ja ekologista verkostoa tukevat hoitosuunnitelmat.	Kaikilla liikuntaviraston vuokralaisina olevilta golfkentiltä on edellytetty hoitosuunnitelman laatimista. Kenttien hiodossa käytetään ohjeena myös Golfkenttien ympäristökäsikirjaa.	Liv	T	J	J
Tavoite 20: Siirtola- ja ryhmäpuutarhojen, kesämajaalueiden ja viljelypalstojen käyttö ei vaikuta haitallisesti ympäröivän luonnon tilaan.					
20.1. Laitetaan puutarhojen ja palstojen vuokrasopimukseen ehdoksi, että vieraslajien leviäminen ympäröivään luontoon tulee estää.	2012 on laadittu haitallisimpien vieraskasvilajien torjuntaohje kaupungin palsta- ja siirtolapuutarhaviljelijöille sekä kesämaja-asukkaille laadittu. Ohjeista on tiedotettu siirtolapuutarha- ja kesämajayhdistysten jäsenille.	HKR	M	V	V

20.2. Laitetaan mökkien vuokrasopimuksiin ehdoksi, että lahoppuuta tai muuta puuainesta ei saa kerätä viheralueilta.	Ei ole toetunut.	HKR	M	M	E
Kampanjat, ohjeet ja esitteet					
Tavoite 21: Helsingin asukkaat, päättäjät ja kaupungin henkilöstö ovat tietoisia Helsingin luonnon erityispiirteistä ja niihin kohdistuvista uhkista ja tuntevat vastuunsa luonnon monimuotoisuuden turvaamisesta.					
21.1 Laaditaan yhteistyökumppaneiden kanssa tietopaketteja Helsingin luonnon erityispiirteistä ja monimuotoisuudesta sekä ekosysteemipalveluista.	Tietoja on päivitetty Internet-sivuille. Vuosittain järjestetään OKL:n kanssa luontokasvatuskurssi lastentarhan opettajiksi opiskeliville. Lumoava Helsinki - 200 luontoelämystä ja Lukuja luodoilta - Helsingin saaristolinnut nyt ja ennen -kirjat valmistuivat vuonna 2017. NATTOURS-hankkeessa on tehty nettisivustoa ja mobiililuontoreittijä Helsingin kaupunkiluontokohteista. Hankkeessa tehdään ekosysteemipalveluihin liittyvä selvitys ja karttatarkastelu luontoalueisiin kohdistuvasta virkistyskäyttökysynnästä ja käyttöpaineesta.	Ymk	J	J	J
21.2 Päivitetään Helsingin koulujen maasto-opetuskohteet -julkaisu.	Tehty yhteistyössä SLL:n kanssa kysely koulujen maasto-opetuskohteista. NATTOURS-hankkeessa valmistellaan nettisivustoa ja mobiilireittejä, jotka ovat myös koulukäyttöön sopivia. Maasto-opetuskohteet aineistoa ei ole päivitetty tällä kaudella.	Ymk	M	T	E
21.3 Kartoitetaan ala-asteille ja päiväkodeille sopivat lähiluonnon opetus- ja retkikohteet.	Päiväkotien maasto-opetuskohteita ei ole kartoitettu. NATTOURS-hankkeessa tehdään yhteistyötä sellaisten päiväkotien ja ala-asteiden kanssa, jotka sijoittuvat hankkeen kymmenen TOP10 kaupunkiluontokohteen läheisyyteen.	Ymk	M	M	E

21.4. Laitetaan virastojen julkaisemat (vanhat ja uudet) luontoon liittyvät julkaisut, erilliset luontoselvitykset ja asukaskyselyt kaupungin internet-sivuille. Tiedotetaan sivuista mm. Helka ry:n ja kaupungin internet-sivuilla.	Jatkuva käytäntö. Virastojen julkaisut ovat Internet-sivuilla. Kaavojen luontoselvitykset liitetään muun aineiston kanssa kaavan nähtävilläoloaineistoon Ksv:n suunnitelmat kartalla-Internetsivustoille. Luontotietojärjestelmän aineistoihin liittyvät selvitykset ja julkaisut linkitetään Luontotietojärjestelmään.	Liv HKR Ymk	J	J	J
21.5 Järjestetään räätälöityä koulutusta ja tietopaketteja eri työntekijäryhmille Helsingin luonnon erityispiirteistä, ekosysteemien toimivuudesta ja luonnon tarjoamista hyödyistä.	Järjestetty seminaareja (kaupunkiekologian seminaarit, ympäristötalon seminaarit, Stadin lapset luontoon) ja sisältynyt joihinkin Ekotukikoulutuksiin.	Ymk	J	J	J
21.6 Kehitetään jatkuvasti virastojen ammattitaitoa Helsingin luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen ja kehittämiseen liittyvistä asioista.	Järjestetty usitea seminaareja ja työpajoja mm. Itämerihaasteessa, Ilkka-hankkeessa, yleiskaavaan sekä luontoindikaattoreihin liittyen. Koulutusta järjestetty vieraslajien tunnistamisesta ja torjunnasta.	Ymk	J	J	J
21.7 Sovitetaan yhteen eri virastojen tietojärjestelmät ja rekisterit, jotta tietojen siirtäminen ja yhdisteleminen ohjelmien välillä on helppoa. Järjestetään henkilökunnalle koulutusta eri järjestelmien käytöstä ja sovellusten yhteensovittamisesta.	Kaupungin karttapalvelun kehittämishankkeessa erilliset paikkatietopalvelut (mm. LTJ) on yhdistetty yhteiseksi karttapalveluksi. Koulutusta on järjestetty. Luontotietojärjestelmän uudistuksessa kehitetään rajapinnat tiedonvaihtoon valtion Lajitietokeskuksen laji.fi kanssa.	Ymk	T	T	V
21.8 Laaditaan esite keinoista, joilla jokainen voi edesauttaa luonnon monimuotoisuutta lähiympäristössään.	2009 valmistui esite: Kaupunkiluonto monimuotoiseksi - miten voin editää luonnon monimuotoisuutta Helsingissä?	Ymk	V	V	V

21.9 Järjestetään kampanja Helsingissä tavattavista haitallisista vieraista lajeista ja keinoista niiden leviämisen ehkäisemisessä.	Kampanja järjestetty. Tiedotusta vuosittain.	Ymk HKR	J	J	J
21.10 Laaditaan esite lahoppuun merkityksistä kaupunkiluonnolle ja näyttely lahoppuulajistosta.	Aihe esillä esitteissä Kääpien merkitys luonnon toiminnassa(2010) ja Helsingin puistojen kääpiä (2016). Ei näyttelyä.	Ymk	V	V	V
21.11 Laaditaan luonnon monimuotoisuutta turvaavat suositukset pihojen ja puutarhojen hoitoa ja kunnostusta varten.	Vuonna 2010 laadittiin esite Kaupunkiluonto monimuotoiseksi, miten voin edistää luonnon monimuotoisuutta Helsingissä? Ilkka-hankkeessa 2012-2014 kehitettiin Viherkerroin-menetelmää Helsinkiin soveltuvaksi. Viherkerroin päivitettiin osana iWater -hanketta hulevedet paremmin huomioivaksi. Uusittu Helsingin viherkerroin otettiin käyttöön vuoden 2018 alussa. Viherkertoimen käytön tarve arvioidaan kaavakohtaisesti. Ilmastokatuhankkeessa laadittiin 2017 opas kantakaupungin kerrostalojen sisäpihojen viherryttämiseen Vihreä sisäpiha kerrostaloon ja tuotettiin myös testipiha.	Ymk	V	V	V
21.12 Tiedotetaan paikallisesti arvokkaista vanhoista kasvilajeista yhteistyössä HELKAN ym. järjestöjen kanssa.	Vanhat kasvit ovat yksi vuosittaisten puistokävelyiden pääteema. Kasvien käytön linjaus ja Kaupunkikasviopas valmistuivat 2010. Linjauksesta ja uudesta oppaasta järjestettiin useita tiedostutlaisuuksia eri kohderyhmille. Laiturin näyttelytilassa järjestettiin Helsingin puistoja ja puistokasvillisuutta esittelevä näyttely 2011. Näyttely on verkossa. Rakennusviraston nettisivuilla 2012 – 2016 oli Kukassa nyt –sarja, aiheena mm. arvokkaat vanhat koristekasvilajit ja -lajikkeet, niiden kuikintavinkit eri puistokohteissa sekä kaupunkipuut.	HKR Ymk	J	J	J
Tavoite 22: Luontokoulu-, luontoretki- ja kummikoulutoimintaa kehitetään.					
22.1 Kehitetään kummikoulutoimintaa, etenkin pienvesien osalta.	Ei toteudu.	Ymk	M	M	E

22.2. Kehitetään luontopalveluita, luontopolkuja ja virkistyskäyttöä maatilojen, kartanoiden ja rantojen ympäristöissä mm. rakentamalla luonnon ja maiseman tarkkailupaikkoja.	2008-2009 peruskorjattu Uutelan Skatan tilan ympäristössä kulkeva luontopolku. 2016 valmistui Niskalan arboretumin peruskorjauksen yhteydessä toteutettu uusi opastus (opasteet, kasvien nimikyltitys, nettimateriaali). NATTOURS-hankkeessa on peruskorjattu luontopolkuja ja tehty uusia pitkosuita Vanhankaupunginlahdella ja Harakassa.	HKR	J	J	j
22.3 Järjestetään järjestöjen kanssa yhteisiä lajintuntemuskursseja, teemapäiviä ja seminaareja Helsingin luonnon erityispiirteistä.	Sekä virastot että Harakan luontokeskus ovat järjestäneet seminaareja, kursseja ja teemapäiviä Helsingin luonnon erityispiirteistä.	Ymk	J	J	J
22.4 Suunnitellaan ja järjestetään teemaretkiä, joissa esitellään huonosti tunnettuja lajiryhmiä ja ekosysteemipalveluita.	Luontoretkillä ja puistokävelyillä on esitelty sekä yleisiä että erityisiä luonnon piirteitä ja ekosysteemipalveluita.	Ymk	J	J	J

